

Warszawa, dnia 14 sierpnia 2019 r.

Sygn. akt VI Ka 162/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie VI Wydział Karny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Izabela Kościarz - Depta

protokolant: protokolant sądowy- stażysta Aleksander Wawer

przy udziale prokuratora: Ewy Gołębiowskiej

w obecności oskarżyciela posiłkowego Z. M. reprezentowanej przez kuratora

po rozpoznaniu dnia 14 sierpnia 2019 r. w Warszawie

sprawy E. M. (1) córki A. i J. ur. (...) w N.

oskarżonej o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k.

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora i obrońcę

od wyroku Sądu Rejonowego w Legionowie

z dnia 26 listopada 2018 r. sygn. akt II K 797/16

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Legionowie do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt VI Ka 162/19

UZASADNIENIE

E. M. (2) została oskarżona o to, że w okresie od bliżej nieustalonej daty nie później niż do dnia 10 maja 2016 r. w L. , woj. (...) znęcała się psychicznie i fizycznie nad swoją małoletnią córką Z. M. w ten sposób, że wyzywała pokrzywdzoną słowami wulgarnymi i obelżywymi, poniżała, upokarzała, uniemożliwiała naukę, kierowała do córki słowa, że jest nienormalna, głupia oraz że jest debilką, wzbudzała u niej lęk i strach, a nadto używała w stosunku do w/ w pokrzywdzonej przemocy fizycznej w ten sposób, że biła paskiem od torebki po nogach i rękach, a także wykręcała jej ręce, tj. o czyn z art. 207 §1 kk

Wyrokiem z dnia 26 listopada 2018r. w sprawie o sygn. akt II K 797/16 Sąd Rejonowy w Legionowie orzekł:

I. na podstawie art. 66 §1 i 2 kk i art.67 §1 kk postępowanie karne przeciwko oskarżonej E. M. (1) warunkowo umarzył na okres 2 (dwóch) lat próby;

II. na podstawie art. 624 §1 kpk zwolnił oskarżoną od obowiązków ponoszenia kosztów postępowania przejmując je na rachunek Skarbu Państwa;

III. zasądził ze Skarbu Państwa na rzecz adw. A. B. kwotę 936 (dziewięćset trzydzieści sześć złotych) plus należny podatek VAT tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną świadczona z urzędu;

IV. zasądził ze Skarbu Państwa na rzecz adw. P. Ż. kwotę 648 (sześćset czterdzieści osiem złotych) plus należny podatek VAT tytułem wynagrodzenia za obronę z urzędu.

Od powyższego wyroku apelację złożył prokurator, który zaskarżył wyrok w całości na niekorzyść oskarżonej. Na podstawie art. 427 § 2 k.p.k. i art. 438 pkt 3 k.p.k. zarzucił błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, które miały wpływ na treść wyroku, polegający na uznaniu, iż społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna, co skutkowało warunkowym umorzeniem postępowania, podczas gdy prawidłowa analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że stopień winy i społecznej szkodliwości czynu oskarżonej są znaczne, co wyłącza możliwość zastosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania. W konsekwencji prokurator wniósł o uchYLENIE wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy w Legionowie.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego w Legionowie z dnia 26 listopada 2018r. w sprawie II K 797/16 złożył również obrońca oskarżonej, który zaskarżył wyrok w pkt I na jej korzyść. Zarzucił błąd w ustaleniu faktycznym, jakoby oskarżona dopuściła się zarzuconego jej czynu, do którego to błędu doszło w skutek:

1) naruszenia art. 7 i art. 410 K.p.k. poprzez przypisanie nadmiernej mocy dowodowej zeznaniom świadków w osobach A. M. (1), M. B. i M. M. (1), podczas gdy są to świadkowie czerpiący swą wiedzę o przedmiocie zarzutu wyłącznie z twierdzeń pokrzywdzonej i z jej zachowania, które z kolei nie są wiarygodne,

2) naruszenia art. 4, art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez bezzasadnie selektywną ocenę zeznań świadka M. M. (1) polegającą na pominięciu oceny tego co świadkowi wiadomo bezpośrednio, a co przemawia za niewiarygodnością małoletniej, a mianowicie, że nie widział u córki obrażeń ręki, ani nie stwierdził ich też lekarza, że córka ma skłonność do kłamstwa, w tym zmyśla na temat zdarzeń, które nie miały miejsca,

3) naruszenia art. 4, art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez bezzasadnie selektywną ocenę zeznań M. Z., A. O., J. L. i E. L., a mianowicie:

a) przydanie im wiarygodności w zakresie jednostkowych zdarzeń jak krzyczenie przez oskarżoną na córkę - a i to głównie w celu, by więcej się uczyła (por. wywód w uzasadnieniu wyroku dotyczący podstaw zastosowania warunkowego umorzenia postępowania)

b) odmówienie im wiarygodności w zakresie w jakim przeczą znęcaniu się (choć świadkowie mogli stałe, a nie tylko chwilowo oraz łącznie, a nie osobno, obserwować zachowania oskarżonej i pokrzywdzonej) przy niewystarczającym argumencie bliskości rodzinnej świadków z oskarżoną (poza wszystkim innym równie bliscy są oni dla pokrzywdzonej), z pominięciem, że każdy z tych dowodów jest wewnętrznie niesprzeczny, a łącznie tworzą one spójną całość obrazu sytuacji,

c) pominięcie wskazania przez M. Z., że „od pokrzywdzonej wie, że obciążała matkę, bo chciała mieszkać z ojcem” co wprost świadczy o konfabulowaniu i manipulowaniu przez małoletnią Z.,

4) naruszenie art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez niedostrzeżenie, że twierdzenia pokrzywdzonej, jakoby matka nie pozwalała się jej uczyć:

a) stoją w sprzeczności z licznymi dowodami ze źródeł osobowych i z dokumentów (por. dokumentacja z poradni psychologiczno - pedagogicznych, czy opinia wychowawczyni B. P.), z których wynika, że oskarżonej zależało, aby jej córka pokonała problemy i uczyła się dobrze,

b) w sposób wykrętny maskują także wynikającą z licznych dowodów niechęć pokrzywdzonej do nauki przekładającą się na złe wyniki szkolne, co świadczy o skłonności pokrzywdzonej do konfabulacji,

5) naruszenie art. 4, art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez pominięcie dowodów z opinii nr (...) Poradni Psychologiczno Pedagogicznej w L. z dnia 6 czerwca 2014r., opinii nr (...) w W. z dnia 2 sierpnia 2016r., które stwierdzają m.in. że:

- „uczennica próbuje uzyskać złagodzenie wymagań i oczekiwań zachowując się jak. dziecko młodsze: spieszcza głos wchodząc w rolę małej dziewczynki”,
 - „próbuję wzbudzić współczucie i wywołać troskę mówiąc dużo o swoim zmęczeniu, czy braku pomysłu na wykonanie zadania”,
 - „często szuka sposobu ucieczki do bardziej atrakcyjnej formy spędzania czasu”,
 - „ma kłopoty z dostosowaniem się do wymagań otoczenia, chce dominować w każdej sytuacji”,
 - „brak dystansu wobec matki i nasilony egocentryzm”,
 - „wymagania ze strony matki traktuje jako powód do protestu i buntu”,
 - „próbuję wywierać presję na matkę grożąc, że wyprowadzi się do ojca”,
- „źródłem poczucia bezpieczeństwa Z. jest sprawowanie kontroli nad otoczeniem”,

skąd wynika, iż małaletnia ma skłonność do manipulowania otoczeniem, co oznacza, że jej wiarygodność jest niska,

6) naruszenie art. 4, art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez niedostrzeżenie w związku z korzystaniem przez oskarżoną z poradnictwa psychologiczno - pedagogicznego dla córki:

- a) że oskarżona dążyła do poprawy sytuacji szkolnej córki, co nie daje się pogodzić z równoczesnym znęcaniem się przez nią nad córką,
- b) że oskarżona nie obawiała się kontaktu córki z różnymi specjalistami, w tym poddawania córki badaniom psychologicznym, czego nie czyniłaby gdyby się nad córką znęcała w obawie przed ujawnieniem jej czynów,
- c) że w ustaleniach specjalistów brak choćby cienia wzmianki o możliwości złego traktowania córki przez oskarżoną, czy tym bardziej o znęcaniu się,

7) naruszenie art. 4, art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez niepoddanie ocenie dowodu z wiadomości wymienianych przez komunikator internetowy przez małaletnią Z. z jej koleżankami które wcześniej ukartowały z nią tą sytuację (szerzej o tym w piśmie oskarżonej z 14 października 2016 r.) - z których wynika, iż małaletnia pomówiła matkę, by osiągnąć cel w postaci zamieszkania u ojca (Z.: „K. dziękuję”, koleżanka K.: „nie ma za co no i co?”, Z: „mieszkam u taty wszystko się udało i mama nie może się do mnie zbliżyć chyba że pod. opieką taty”, K: „to dobrze (...)”)

8) naruszenie art. 4, art. 7 i art. 410 k.p.k., poprzez niepoddanie ocenie dowodu z wyrażających zadowolenie Z. wiadomości i fotografii zamieszczonych przez nią w komunikatorze internetowym po powrocie z wycieczki m.in. z matką na S. w W. („dziś na starym mieście z E. C. i M. K. niezłe było”) i w efekcie niedostrzeżenie sprzeczności tego ze skargą pokrzywdzonej jakoby matka znęcając się nad nią wykręciła jej rękę, podczas gdy zestawienie tych dowodów prowadzi do wniosku o możliwości konfabulowania przez małaletnią przy pomawianiu matki,

9) naruszenie art. 7 i art. 410 K.p.k., poprzez niedostrzeżenie, iż brak jest możliwości dowodowego doszukania się przyczyn opatrzenia ręki Z. bandażem (bandaż nie spełniał żadnej roli, przyczyny jego założenia nie znał ojciec, potrzeby jego założenia nie stwierdził lekarz) z jednoczesnym zaniechaniem rozważenia, czy podczas spaceru małaletnia miała rękę wykręconą, czy będąc oporną została pociągnięta za rękę, by iść dalej (różnica jest istotna),

10) naruszenie art. 7 i art. 410 K.p.k., w związku z powyższymi zarzutami, poprzez;

- a) niezasadne przyznanie wiarygodności twierdzeniom pokrzywdzonej o znęcaniu się nad nią przez matkę,
- b) niezasadne przyznanie dużej mocy dowodowej opinii biegłej psycholog K. P., w sytuacji gdy opinia ta jest;

- jednym z kilku dowodów w sprawie służących ocenie prawdomówności małoletniej Z.,
- sporządzona w oparciu o bardzo skromny materiał w postaci jedynie udziału w przesłuchaniu Z. i rozmowy z jej ojcem,

11) naruszenie art. 170 K.p.k., poprzez niezasadne oddalenie dowodu z załączonej opinii psychologa klinicznego M. P. z dnia 15 października 2018 r., wnioskowanej na okoliczność przyznania przez pokrzywdzoną, że bezpodstawnie pomówiła swa matkę.

W oparciu o tak postawione zarzuty obrońca oskarżonej wniosł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonej od zarzucanego jej czynu oraz zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz obrońcy z urzędu wynagrodzenia za obronę wraz z podatkiem VAT, albowiem wynagrodzenie to nie zostało opłacone ani w całości, ani w części.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Wniesione apelacje skutkowały uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w Legionowie do ponownego rozpoznania. Jakkolwiek wniosek prokuratora o uchynienie wyroku okazał się być słuszny, to jednak Sąd Okręgowy orzekł o uchynieniu wyroku z innych powodów, aniżeli wskazał w apelacji prokurator. Natomiast wniosek obrońcy oskarżonej o zmianę wyroku i uniewinnienie jej od zarzucanego czynu z art. 207 § 1 k.k. na obecnym etapie jest przedwczesny, ponieważ zachodzi konieczność przeprowadzenia oraz uzupełnienia postępowania dowodowego.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że na etapie postępowania odwoławczego ujawniły się nowe okoliczności w sprawie, a mianowicie, jak wynika z dołączonej przez obrońcę oskarżonej opinii sporządzonej przez psycholog M. P., pokrzywdzona Z. M. cofnęła wszystkie swoje uprzednie obciążające matkę zeznania. Wskazała, że w tamtym okresie jej pragnieniem było zamieszkanie z ojcem, co wydawało jej się o wiele korzystniejsze ze względu na to, iż matka według jej opinii bardzo dużo od niej wymagała, przykładowo, aby posprzątała pokój, czy też starała się o lepsze wyniki w nauce. Natomiast, mieszkając u ojca, miała mieć więcej czasu wolnego i brak obowiązków. Podczas rozmowy z psycholog, przyznała, że pomyślała o biciu pasem, wykręceniu ręki oraz używaniu w stosunku do niej słów wulgarnych, podsunęty został przez jej ówczesne koleżanki z klasy. Z. M. o wydarzeniu z użyciem przemocy wobec niej przez matkę poinformowała pracującego w szkole, w której się uczyła – psychologa. Sąd Okręgowy na okoliczność potwierdzenia aktualnej relacji między pokrzywdzoną, a oskarżoną oraz ustalenia rzeczywistych pobudek, które miały kierować pokrzywdzoną w celu oskarżenia swojej matki o znęcanie się psychiczne i fizyczne, dopuścił dowód z przesłuchania małoletniej Z. M. w pokoju przesłuchań w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi – Południe w Warszawie. Przesłuchanie małoletniej odbyło się w dniu 24 czerwca 2019r. Podczas przesłuchania, małoletnia pokrzywdzona potwierdziła, że poinformowała poprzednio o tym, że matka bije ją pasem oraz że miało dojść do sytuacji, w której wykręciła jej rękę oraz że używała wobec niej słów obraźliwych i wulgarnych, jedynie dlatego, że chciała wówczas zamieszkać z ojcem. Stwierdziła, że wtedy uważała, iż matka bardzo dużo od niej wymaga, niemniej jednak obecnie wskazała, że zrozumiała, że to było dla jej dobra i nie miały miejsca sytuacje, które opisała. Kierowała się wyobrażeniem, że mieszkanie wspólnie z ojcem pozwoli jej mieć więcej swobody i mniej obowiązków. Wskazała, że pomówienie matki było pomysłem jej oraz koleżanek. Przyznała, że to koleżanka o imieniu K. wykręciła jej rękę, a dodatkowo małoletnia upadła na tę rękę podczas jazdy na rolkach. Z. M. zeznała, że mieszkanie z ojcem nie spełniło jej oczekiwań. Według niej, okazało się, że większość czasu spędzała samotnie, z uwagi na to, iż ojciec dużo pracuje, nie jadła obiadów, a jedynie sporadycznie kanapki, opuszczała też zajęcia szkolne, przy czym miało to miejsce, w sytuacji obrażenia jej przez rówieśników z powodu wagi. Według niej z ojcem ma dobre relacje, ale jednak przyznała, że tęskni za matką. Małoletnia stwierdziła, że chce poprawić relację z mamą i odbudować wzajemne zaufanie. Zadeklarowała chęć odbycia wizyt u psychologa. Małoletnia wskazała, że bardzo przejmuję się niniejszą sprawą sądową. Boi się o losy matki i chce naprawić popełniony błąd pomówienia. Wskazała, że wszyscy rówieśnicy, z którymi uczęszczała wówczas do szkoły, wiedzieli, że kłamała. Z zeznań Z. M. wynika, iż żałuje swojego czynu, na tamtą chwilę nie zdawała sobie sprawy z konsekwencji, a jej pragnieniem było jedynie przeprowadzenie się do ojca, na co wyrazić zgody nie chciała matka. Z opinii psychologicznej dotyczącej oceny zeznań małoletniego świadka wynika, iż jej trudna sytuacja rodzinna,

mogła wpłynąć na powstanie problemów emocjonalnych, nieefektywne radzenie sobie z sytuacjami stresowymi, uciekanie od obowiązków. Psycholog wskazał, że dziewczynka może posługiwać się kłamstwem instrumentalnym w celu osiągnięcia swoich celów. Zeznania wymagają ostrożnego traktowania, konfrontowania z innymi dowodami. Małoletnia na bazie konkretnych zdarzeń mogła dramatyzować opis, wkładając treści, które są wymyślone. Zarazem ma tendencję do idealizowania rzeczywistości, pomijania negatywnych aspektów, gdy jest to potrzebne. Występują również problemy adaptacyjne, przy spiętrzeniu stresów. Duża potrzeba akceptacji przy jednoczesnej nadwrażliwości na krytykę.

W tej sytuacji procesowej, zasadnym było uchylenie zaskarżonego wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne wobec oskarżonej i przekazanie sprawy do jej ponownego rozpoznania. Ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego przy ujawnieniu nowych okoliczności budzą wątpliwości. W ocenie Sądu Okręgowego niniejsza sprawa wymaga wyjaśnienia poprzez ponowne przeprowadzenie w całości postępowania dowodowego oraz przeprowadzenie dodatkowych dowodów. Decyzja Sądu Rejonowego odnośnie uznania winy oskarżonej z uwagi na postawę świadka Z. M. ma charakter przedwczesny. Sąd Rejonowy winien ponownie przeprowadzić postępowanie dowodowe, a mianowicie powtórzyć przesłuchanie oskarżonej E. M. (1), na okoliczność aktualnych relacji z córką, między innymi czy są między nimi kłótnie, czy spędziły razem wakacje, tak jak wspominała podczas przesłuchania małoletnia, czy ten kontakt między nimi jest częsty, a rozmowy odbywają się spokojnie. Jakie są aktualne warunki mieszkaniowe i bytowe oskarżonej i czy rozmawiała z małoletnią na temat niniejszej sprawy, a w szczególności orzeczenia jakie zapadło przed Sądem I Instancji. Ponadto dopuścić dowód z przesłuchania byłego konkubenta oskarżonej M. K., z którym oskarżona wraz z córką zamieszkiwała w okresie zarzutu. Świadek winien posiadać wiedzę na temat ówczesnych relacji między oskarżoną, a jej małoletnią córką, czy dochodziło do sytuacji, w których oskarżona dopuszczała się bezprawnych zachowań względem małoletniej Z. M. oraz czy używała w stosunku do niej słów obraźliwych i wulgarnych. Jak również, czy pokrzywdzona sprawiała wtedy jakiegokolwiek problemy wychowawcze, a oskarżona mogła na nie reagować zbyt silnym zdenerwowaniem, krzykiem, przemocą. Czy według świadka mogło dochodzić do niepokojących zachowań ze strony oskarżonej względem córki, które uważał za niestosowne, a wręcz zabronione. W niniejszej sprawie koniecznym jest również przesłuchanie babci o imieniu E., matki ojca pokrzywdzonej, która odwiedzała małoletnią, kiedy zamieszkiwała u ojca. Świadek może posiadać wiedzę w zakresie przekazanych jej przez dziecko informacji o zachowaniu matki, bądź też o tym, iż wszystkie pomówienia oskarżonej mogły być nieprawdziwe z uwagi na chęć zamieszkania u ojca. Należy ponownie przesłuchać ojca pokrzywdzonej M. M. (1). Świadek winien potwierdzić jaka jest obecnie relacja między oskarżoną, a córką. Małoletnia mogła przyznać ojcu, że opisywane zachowania matki, które są przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie, stanowiły jedynie pomówienia. Świadek może też wskazać, jaka jest aktualnie relacja również między nim, a córką, czy w dalszym ciągu wspólnie zamieszkują, czy dziecko sprawia problemy wychowawcze. Przede wszystkim ważne jest rozważenie przez Sąd Rejonowy przesłuchanie małoletnich koleżanek pokrzywdzonej Z. M., które miały jej podsunąć pomysł pomówienia matki. Jak wynika z zeznań pokrzywdzonej była to K. O., Z. K. oraz dziewczynka o imieniu M.. Sąd winien ustalić dokładne dane wskazanych osób i rozważyć przesłuchanie małoletnich w stosownym trybie. Koleżanki małoletniej uczęszczały z pokrzywdzoną do jednej klasy, według zeznań Z. M. ich wspólnym pomysłem było pomówienie matki małoletniej m.in. o bicie pasem i wykręcenie ręki, w celu przeprowadzenia się pokrzywdzonej do ojca. Małoletnia w trakcie składania zeznań przyznała, że rękę wykręciła jej koleżanka K.. Sąd Rejonowy ponownie powinien przesłuchać świadka A. M. (2), która rozmawiała z małoletnią bezpośrednio po zdarzeniu z ręką na okoliczność jej zachowania oraz wydarzeń związanych z uszczerbkiem. W szczególności w jaki sposób zachowywała się małoletnia Z. M., czy szczegółowo opisywała przebieg zdarzenia, co mówiła na temat relacji z matką, czy rozmawiała z koleżankami Z. na temat tego zdarzenia w kontekście aktualnego stanowiska pokrzywdzonej. Również Sąd powinien rozważyć przesłuchanie B. P. wychowawczynie Z. M. na okoliczność zachowania małoletniej w tamtym okresie i czy zauważyła niepokojące symptomy mogące świadczyć o zaburzeniu relacji rodzinnej z matką bądź świadczyć, że małoletnia jest ofiarą przemocy.

Sąd Rejonowy powinien ponadto rozważyć przesłuchanie biegłej psycholog M. P., która wydała opinię psychologiczną prywatną, w której wskazała, że podczas rozmowy z małoletnią, przyznała się ona do kłamstw na temat znęcania się nad nią przez matkę. Podała wówczas powody takiego zachowania i zadeklarowała, że chce pracować nad relacjami z

mamą i chce ponownie wspólnie z nią zamieszkać. Psycholog podała w opinii, że małaletnia jest przekonana, że zrobiła źle i bardzo martwi się, co się stanie z jej mamą.

W ocenianej sprawie – co wyżej wyjaśniono – Sąd Rejonowy powinien przeprowadzić na nowo przewód w całości, dlatego też zasadnym jest przekazanie sprawy Sądowi I instancji w myśl art. 437 § 2 k.p.k. do ponownego rozpoznania. Co ważne pojawiły się przede wszystkim nowe fakty, które należy zweryfikować w oparciu o przeprowadzenie ponownie w całości postępowania dowodowego. Dopiero po przeprowadzeniu wskazanych dowodów – a także ewentualnie innych, których potrzeba się wyłoni – Sąd Rejonowy będzie mógł przystąpić do kompleksowej oceny zgromadzonych dowodów, zgodnie z kryteriami określonymi w art. 7 k.p.k. oraz wyrokowania.

Z powyższych względów, Sąd Okręgowy orzekł, jak w wyroku.

sędzia del. Izabela Kościarz – Depta